

IDÉKATALOG

TEKNOLOGI TIL MENNESKER MED FUNKTIONSNEDSÆTTELSE

**KOM GODT I GANG
MED IT PÅ BOSTEDET!**

**IT-FRIVILLIGE
HJÆLPER OG
INSPIRERER**

**GUIDE TIL
SOCIALE
MEDIER**

- IT ER OGSÅ
FOR MENNESKER
MED FUNKTIONSNEDSÆTTELSE

11

**GODE SPØRGSMÅL
TIL TEKNOLOGI-
SCREENINGEN**

**MASSER AF
INSPIRATION OG
REDSKABER**

www.handicapogit.dk

INTERNET • SKYPE • IT-MÅLPLANER • YOUTUBE • BOSTED • BETJENINGSUDSTYR

**“ De har bevæget sig fra
at være tilskuere til at
være deltagere i eget liv.**

Medarbejder, Skovbo

“ Vores børn har svært ved at kommunikere, men det ændrer ikke på, at det er lige så vigtigt for dem. Kommunikation er lige så vigtigt som mad. Uden kommunikation sygner man hen som menneske.

Leder, Skovbo

KOLOFON

Tekst: VIFO (Videns- og Formidlingsenheden)
Kommunikationscentret i Hillerød og Socialt Udviklingscenter SUS

Design og layout: ArtRebels

Tryk: Stenby Tryk

Oplag: 1.000 stk.

Socialt Udviklingscenter SUS, maj 2011
Nørre Farimagsgade 13
1364 København K
www.sus.dk

Magasinet er finansieret af Socialministeriet

Idékataloget er udarbejdet i projekt 'Implementering af teknologi' i et samarbejde mellem:

DANMARKS PÆDAGOGISKE
UNIVERSITETSSKOLE
AARHUS UNIVERSITET

IT-Universitetet
i København

Kommunikationscentret

INDHOLD

Kom godt i gang	6
Når teknologi-arbejdet sættes i gang	8
Teknologi-screening	10
Beboerscreening er brugerindflydelse.....	11
Personalscreening	12
Ledelsesscreening	14
Hvor skal computeren stå?	16
Teknologier	18
Skype - sociale relationer og nyt samvær.....	19
YouTube - et socialt omdrejningspunkt og vindue til verden	20
Programsnedker - flere muligheder med computeren	21
Herbor - til enkeltpersoner eller som fælles web-plattform.....	22
Wii - leg og online socialt samvær.....	23
Betjeningsudstyr - nøglen til selv at styre computeren.....	23
Ansøgning om hjælpemidler	23
Organisering og planlægning	24
Organisering på bostedet.....	26
Superbrugere blandt beboerne	27
IT-frivillige.....	28
Redskaber til organisering af arbejdet.....	29
Projektplan.....	29
IT-målplan.....	29
Redskaber	30
Relationsdiagram	31
Interessefelter.....	32
Forandringshjul	33
Logbog.....	34
Så er det jeres tur	35

KOM GODT I GANG

1

Dette idékatalog er skrevet til dig, der arbejder på et bosted for mennesker med funktionsnedsættelser, som sammen med beboerne vil arbejde med kommunikationsteknologi. I kataloget finder du gode råd og inspiration til, hvordan du og dine kolleger kommer godt i gang med arbejdet med kommunikationsteknologi, og du bliver præsenteret for idéer til teknologier, der kan være relevante at afprøve.

I dag anvender de fleste mennesker mange forskellige former for kommunikationsteknologi i hverdagen. Vi bruger teknologi til fx at maile, chatte, surfe på internettet, tale i mobiltelefon og sms'e. Teknologien giver os mange muligheder: Hurtig adgang til et væld af viden, underholdning, sociale netværk og til familie og venner. For de fleste er det svært at forestille sig et liv uden kommunikationsteknologi – det er en nemlig en menneskeret at have mulighed for at kommunikere. Mennesker med funktionsnedsættelser på bosteder har imidlertid sjældent adgang til den kommunikationstekno-

Beboernes verden bliver lukket op, og de får en ny slags samvær. Der er sket en "levendegørelse" af beboerne. Medarbejderne får en faglig udfordring, der hænger sammen med faglig udvikling

**Afdelingsleder,
Stefanshjemmet**

Jeg tror, at beboerne har et stort behov for at bruge IT, måske et større behov end så mange andre. Det er en fantastisk mulighed til fx at få et større socialt netværk.

IT-frivillig

logi, der i dag er en central indgang til kommunikation med omverden.

Der er mange teknologier, mennesker med funktionsnedsættelser kan anvende – næsten uanset deres vanskeligheder. Teknologier der giver mulighed for at tale og skrive med andre, spille spil, finde billeder og videoer osv. Derfor er det vigtigt, at støttepersoner introducerer mennesker med funktionsnedsættelser for de teknologiske muligheder, der findes - og tilbyder støtte, hvor det er nødvendigt. Arbejdet med kommunikationsteknologi er en pædagogisk opgave på lige fod med omsorgsarbejde, praktisk hjælp mm.

Inden I går i gang med at introducere teknologi på jeres bosted, er det vigtigt at have et realistisk billede af, hvad der skal til. Implementering af teknologi forudsætter først og fremmest inddragelse af beboerne, men også inddragelse af kolleger og ledelse er nødvendig - introduktion af teknologi er ikke et enkeltmands-projekt. Med god forberedelse og konstruktiv indstilling til teknologiarbejdet kan mange vanskeligheder undgås eller håndteres.

Idékataloget er blevet til som en del af projekt 'Implementering af teknologi'. I projektet har beboere, deres familie og venner samt medarbejdere og ledelse på bostederne Skovbo i Skanderborg, Stefanshjemmet i Århus, Hulegården i Brøndby, Chr. X's Alle i Lyngby og Klub Kildebakken i Gentofte arbejdet med forskellige kommunikationsteknologier og sociale medier. Ydermere har en gruppe IT-frivillige hjulpet godt til med teknologien.

Når først der begyndte at være IT, var det ikke til at stoppe. Beboerne spørger også ind til det, og bidrager med et forventningspres indefra.

Faglig leder, Hulegården

Vi håber, at du med dette idékatalog bliver inspireret til at arbejde videre med kommunikationsteknologi på dit bosted. Idékataloget er ikke en fuldstændig manual til, hvordan du og dine kolleger skal gribe arbejdet an. Kataloget indeholder inspiration og idéer, en række gode råd, redskaber og spørgsmål til refleksion, som kan hjælpe jer godt på vej. God arbejdslyst!

FN's HANDICAPKONVENTION

ARTIKEL 21

”Delstaterne skal træffe alle passende foranstaltninger til at sikre, at personer med handicap kan **udøve deres ret til ytrings- og meningsfrihed**, herunder frihed til at søge, modtage og meddele oplysninger og tanker **på lige fod med andre** og ved alle former for kommunikation efter eget valg [...].

b) at acceptere og gøre det lettere for personer med handicap at bruge tegnsprog, punktskrift, forstørrede og **alternativ kommunikation** og alle andre tilgængelige kommunikationsmidler, -måder og -formater **efter eget valg** i samspillet med det offentlige.”

NÅR TEKNOLOGI-ARBEJDET SÆTTES I GANG

2

Når I starter arbejdet med teknologi, er det en god ide at introducere beboerne for en enkelt eller få teknologier ad gangen. Hvis I vælger få og enkle teknologier, skaber det hurtigere en fælles viden og forståelse for arbejdet med teknologi både blandt beboere og i personalegruppen.

Inden I går i gang med at introducere kommunikationsteknologi for beboerne, er det vigtigt, at ambitionsniveauet er tilpas, så opgaven bliver overkom-

melig. Et godt råd er at planlægge introduktionen, så det bliver en god, sjov og positiv oplevelse for beboerne - det styrker chancen for, at arbejdet med teknologi på længere sigt bliver vellykket. Introduktion af teknologi er ikke bare en forandring for den enkelte beboer eller for dig som støtteperson, men for hele bostedet, eller det hus beboeren bor i. Beboeren lærer måske selv at tænde en pc, bevæge sig rundt på internettet eller kommunikerer mere med familien. Det betyder, at jeres pædagogiske arbejdsopgaver i

relation til beboeren ændrer sig og det er vigtigt, at beboeren kan modtage den relevante støtte, uanset hvem der er på arbejde. Derfor må alle på hver sin måde tage del i forandringen.

Når teknologi skal implementeres på bostedet, er det en god ide at planlægge forløbet i faser – som kan overlappe tidsmæssigt – det hjælper med at overskue processen. Inddrag beboerne gennem hele processen, der hvor det er muligt.

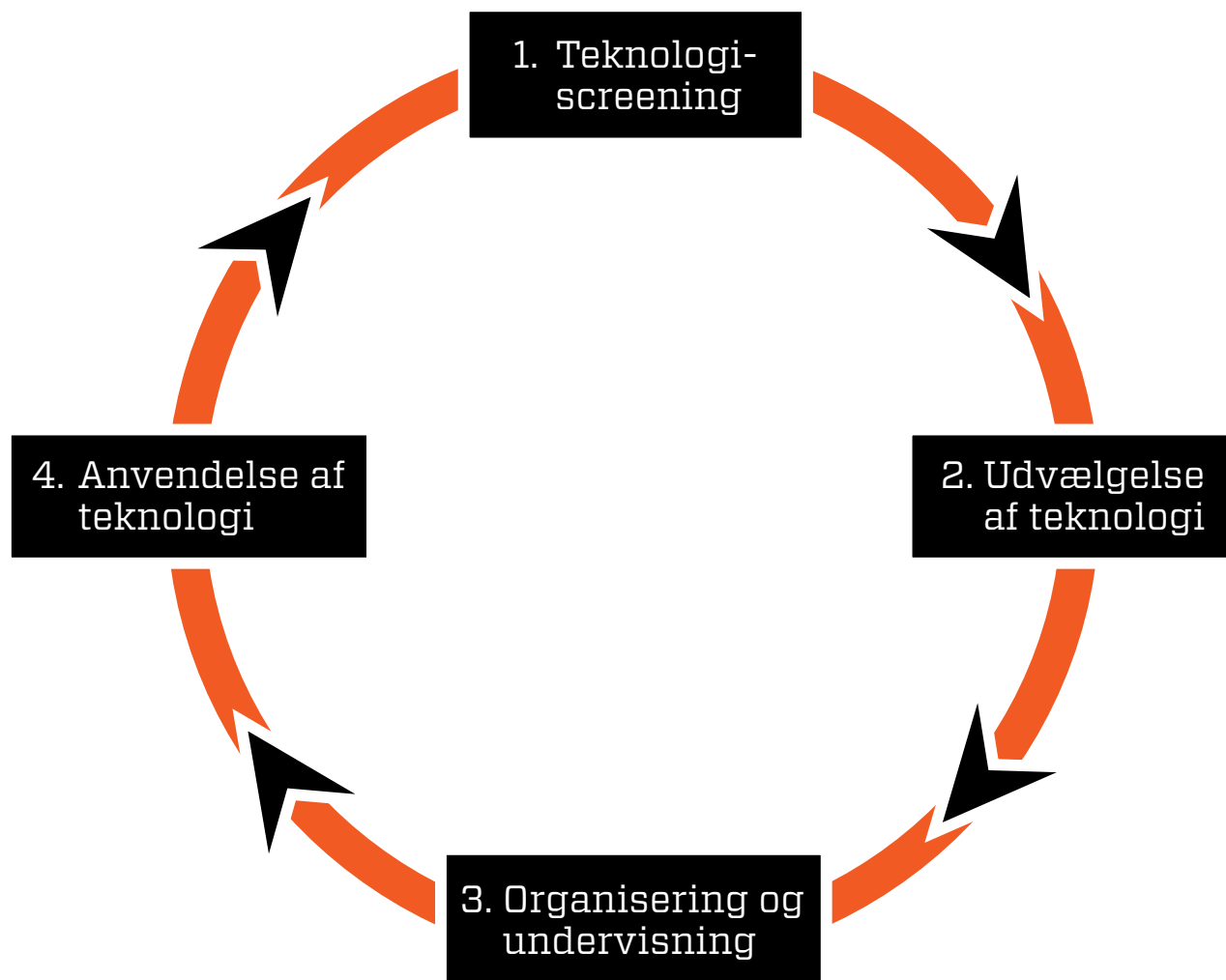

I første omgang var jeg meget skeptisk over for, om det overhovedet kunne nytte, at de skulle til at snakke med deres forældre på en skærm. Det har været rigtig spændende at se, hvor positivt hun er hver eneste gang, der har været kontakt til mor på Skype. Jeg kan mærke det tydeligt. Hun kigger på mig og smiler, når hun skyper. Hun kigger på mor, tilbage på mig og tager min hånd. Det er meget, meget tydeligt, at hun elsker det.

Medarbejder, Chr. X's Allé

Du kan finde mere viden og flere redskaber til de fire faser her i Idekataloget og på www.handicapogit.dk

1

Teknologi-screening: Lav en screening blandt beboere, medarbejdere og ledelse, der afdækker hvad teknologien skal bruges til, beboernes og medarbejdernes IT-kompetencer, bostedets økonomiske og personalemæssige ressourcer, de fysiske rammer mm.

2

Vælg teknologi og lav målsætninger: På baggrund af screeningen afsøges og udvælges den/de teknologier, der bedst kan dække beboerens behov, ønsker og forudsætninger. Til at konkretisere og iværksætte arbejdet med teknologi er det en god ide at udarbejde målsætninger for IT-indsatsen for den enkelte beboer.

3

Organisering og undervisning: Organiser IT-indsatsen og sørg for at alle involverede får den nødvendige viden om teknologierne, så de kan støtte beboerne i at bruge dem. Lav mål for organisationen som helhed.

4

Anvendelse af teknologi: Tag teknologien i brug i dagligdagen og sørg for at beboerne kan få den støtte, de har behov for. Del jeres viden om succeser og vanskeligheder i brugen af teknologi. Følg op på beboernes udvikling og vurder hvordan nye teknologier kan bidrage til kommunikation og sociale relationer.

En velforberedt introduktion til kommunikationsteknologi på bostedet øger muligheden for, at indsatsen bliver en succes. Samtidig er det vigtigt, at forarbejdet ikke bliver så omfattende, at I føler jer fristet til at springe denne del over eller helt opgiver at gå i gang.

Inden I introducerer teknologien for beboerne, er det vigtigt, at I finder ud af, hvad den enkelte beboer ønsker og kan opnå ved at anvende teknologien, og hvilke kompetencer og udstyr der kræves. Prøv at overveje:

1

BEBØERE:

Hvilken teknologi kan dække beboernes ønsker og behov?

2

PERSONALE:

Hvilke IT-kompetencer og holdninger til teknologi er der på bostedet?

3

ORGANISATIONEN:

Hvilke ressourcer - økonomiske, ledelses- og personalemæssige - har I mulighed for at prioritere på kort og på længere sigt?

4

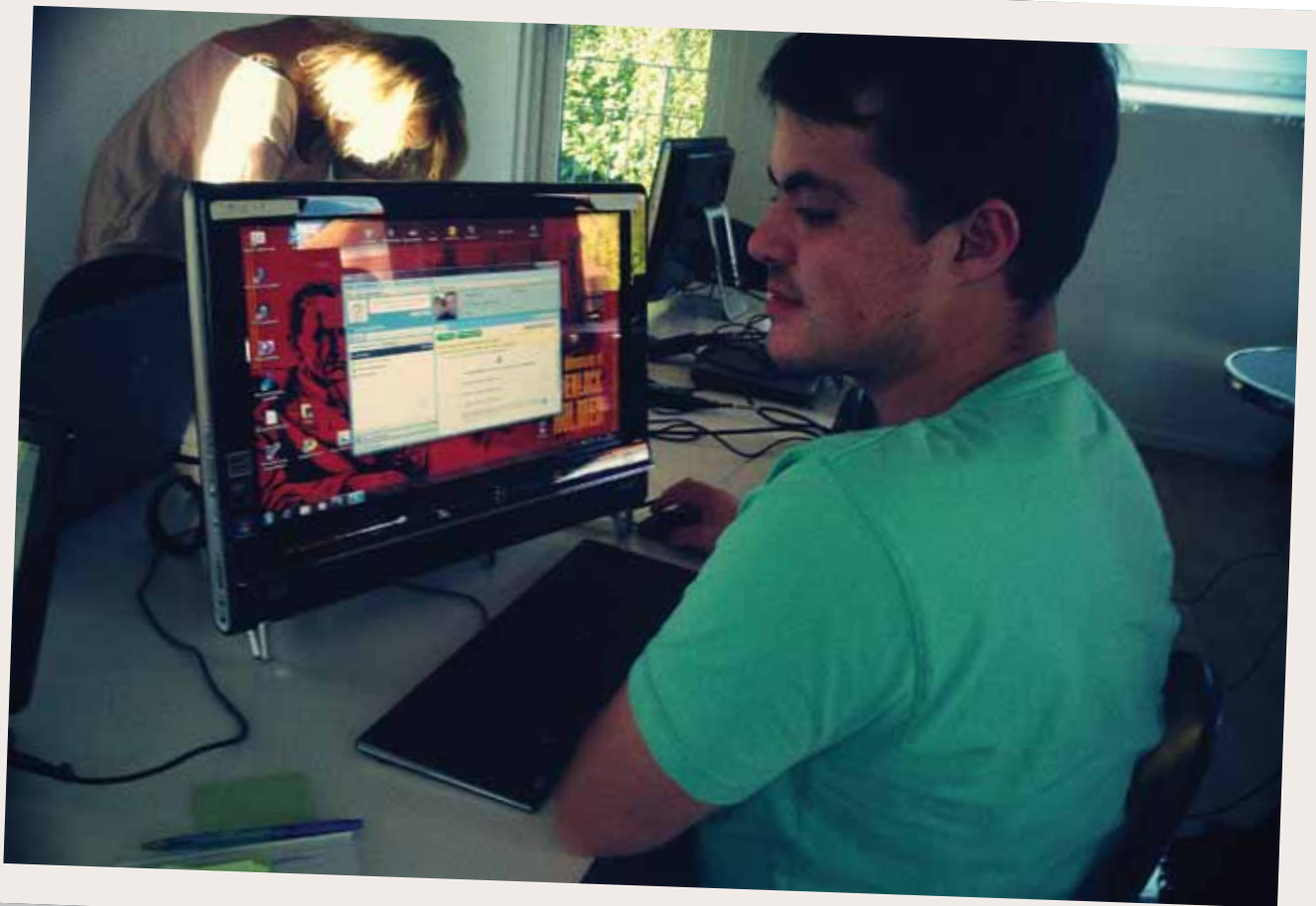
FAMILIE OG VENNER:

Hvordan kan familie og venners ressourcer inddrages?

Du skal vide, hvem i personalegruppen der er motiveret, og hvem der ikke er motiveret? Derudover skal ledelsen være topmotiveret, og de skal være villige til at sætte timer af til arbejdet.

**Medarbejder,
Stefanshjemmet**

BEBOERSCREENING ER BRUGERINDFLYDELSE

Det er vigtigt, at beboerne på bostedet inddrages tidligt i teknologi-arbejdet. Teknologien skal anvendes af beboerne, og derfor må de naturligvis tages med på råd.

Begynd med at undersøge, hvad den enkelte beboer allerede har af teknologi og IT-kompetencer, og hvad beboeren har af ønsker til at bruge ny teknologi. Som udgangspunkt er det naturligvis beboernes ønsker, der må danne udgangspunkt for valget af teknologi. Samtidig er det vigtigt at huske på, at ikke alle kan give udtryk for ønsker om teknologi, ganske simpelt fordi de ikke kender de teknologiske muligheder. Her må I vurdere, om det vil give den nødvendige viden fx at vise en eller flere konkrete teknologier for beboeren. For nogle beboere vil det være nødvendigt at vise teknologien flere gange, før I i fællesskab eller du som støtteperson kan vurdere, om teknologien er relevant.

Screeningen gennemføres som en samtale mellem beboeren og dig som støtteperson. Når du laver screeningen, er det en fordel at stille meget konkrete spørgsmål til beboeren om, hvad han/hun har af teknologi, og hvad han/hun ønsker sig.

Du kan fx spørge: Har du en mobiltelefon? Hvis nej, ønsker du dig en mobiltelefon?

Men endnu vigtigere er det at spørge beboeren om, hvad han/hun vil have, at teknologien skal hjælpe med. Er det fx at: Få nye venner? Snakke med familie eller kæreste? Få viden? Ønskerne giver jer et bedre indtryk af, hvilken teknologi det er relevant at afprøve. Hvis du har mulighed for det, er det en god idé, at du under screeningen viser teknologierne eller bruger billedsymboler af teknologierne. Det giver beboeren en mere reel mulighed for at forstå, hvilke teknologier der er tale om

TIP

Husk at tage udgangspunkt i hvad beboeren kan, frem for hvad beboeren ikke kan. Positive forventninger til beboerne er forudsætningen for at kunne støtte beboerens udvikling.

– især hvis teknologierne er ukendte for beboeren.

Som medarbejder må I overveje, hvilke muligheder og begrænsninger der kan optræde i forhold til den enkelte beboer. Har beboeren fx et socialt netværk at skype, chatte eller maile med? Måske er I nødt til at kortlægge beboerens netværk og kontakte netværkspersonerne for at få deres mail- eller skypeadresser.

PERSONALESCREENING

Personalets opbakning og støtte er den altafgørende faktor, hvis introduktionen af teknologi skal blive en succes på jeres bosted. I spiller meget ofte en stor rolle i forhold til at motivere beboerne til at bruge kommunikationsteknologi. Derfor er det vigtigt, at I som medarbejdere kan se potentialerne ved at bruge teknologi, at I på bostedet prioriterer teknologi-arbejdet i hverdagen og hjælper beboerne både teknisk, fx ved at tænde computeren, og pædagogisk fx ved at finde relevante aktiviteter.

TIP

Lav en liste over hvilke medarbejdere, der er vant til at bruge teknologi, og vurder hvilke muligheder det giver.

Det er vigtigt, at I i personalegruppen har et nøgternt blik på jeres tekniske kompetencer. Hvis du og dine kolleger har brug for mere teknisk viden og et kompetenceløft, kan I enten vælge den teknologi, der er simplest at gå i

gang med, eller I må sikre jer, at alle får det nødvendige kompetenceløft til at betjene en mere kompliceret teknologi. Dette kan fx ske gennem kurser og sidemandsoplæring. Det kan være en fordel at tage udgangspunkt i en teknologi, som I kender lidt til, hvis det giver mening i forhold til beboernes behov og forudsætninger.

I skal være opmærksomme på, at det sjældent er det rent tekniske, der er den største udfordring i forhold til at komme i gang med teknologi-arbejdet. Personalets indstilling til teknologi som redskab til kommunikation og socialt samvær har stor betydning.

! Det er ikke usædvanligt, at nogle medarbejdere er afvisende over for at arbejde med teknologi. Det kan handle om oplevelsen af manglende tid, kompetencer eller måske faglig interesse.

Det er nødvendigt, at alle får mulighed for at fortælle, hvordan de har det med at skulle arbejde med teknologi. Hvis der er usikkerhed og evt. modstand, skal det drøftes åbent. Det er lettest,

TIP

I screeningen er det vigtigt at undersøge: Hvilke IT-kompetencer er der i personalegruppen? Hvilke kompetenceløft er der behov for? Hvilke kolleger vil gerne have en særlig rolle i teknologi-arbejdet? Er der forbehold for teknologi-arbejdet i personalegruppen?

hvis I ved, hvad usikkerheden handler om. Måske kan I imødekomme de behov for tid eller støtte en medarbejder har brug for? Måske kan I acceptere, at enkelte medarbejdere i første omgang kun er med i teknologi-arbejdet på sidelinjen. Omvendt er det ligeså vigtigt, at alle medarbejdere respekterer, at nogle kolleger bruger tid på arbejdet med teknologi. Arbejdet med teknologi må ikke opfattes som "at gå fra" det egentlige pædagogiske arbejde. Husk på, at arbejde med teknologi også er en pædagogisk opgave på lige fod med andre pædagogiske opgaver.

Nogle kolleger er gået rigtig meget ind i arbejdet med teknologi, og for andre har det været svært.

Medarbejder, Hulegården

Det har været vigtigt at finde medarbejdere, der brænder for arbejdet med teknologi. IT-Tovholderne er blevet udvalgt af ledelsen på baggrund af deres IT-kompetencer, evne til at formidle viden videre og 'status' som respekteret kollega med gennemslagskraft.

Souschef, Stefanshjemmet

På www.handicapogit.dk kan du finde spørgsmål, I kan bruge til at gennemføre en screening af personalets IT-kompetencer.

LEDELSSESCREENING

Meget ofte er der en tydelig sammenhæng mellem ledelsens opbakning og IT-indsatsens succes.

! Ledelsen skal engagere sig, gå forrest og tydeligt kommunikere til alle beboere, pårørende, medarbejdere, at teknologi-arbejdet er vigtigt. Ellers kan det være svært for de engagerede medarbejdere at fastholde gejsten. Særligt når teknikken begynder at drille, eller hvis resultaterne af arbejdet lader vente på sig.

Det er vigtigt, at din ledelse involveres i teknologi-arbejdet fra start. Det gør vejen fra ønsker over beslutning og til handling kortere. Ledelsen har ofte også et passende overblik over, hvilke ressourcemæssige og organisatoriske forhold, der er til stede, og som der skal tages højde for.

Inden I går i gang med teknologi-arbejdet, er det vigtigt, at ledelsen overvejer - med udgangspunkt i de forhold, der gælder på jeres bosted - hvilken rolle de skal have i teknologi-arbejdet.

TIP

Ledelsen skal fungere som igangsætter, der motiverer, følger op på arbejdet, anerkender og værdsætter indsatsen. Og som holder fast i fokus, hvis det er "opad bakke".

11

GODE SPØRGSMÅL TIL SCREENINGEN

Ledelsen på dit bosted har også en opgave i forhold til at screene jeres organisation. De kan med fordel bruge disse spørgsmål til screeningen:

- 1 Hvor stor er personaleudskiftningen på bostedet, og hvordan kan det håndteres i teknologi-arbejdet? Fx ved jobskifte, sygdom, barsel og lignende.
- 2 Hvordan sikres det, at den indhentede viden om teknologi fastholdes på bostedet ved personaleudskiftning?
- 3 Skal teknologi-arbejdet være en del af introduktionen til nye medarbejdere på lige fod med fx medicinintroduktion, introduktion til stedets pædagogik?
- 4 Skal teknologi-arbejdet startes op på hele bostedet på en gang eller i ét hus til at starte med?
- 5 Hvilket IT-udstyr er tilgængeligt?
- 6 Hvad er ledelsens vurdering af mulighederne for at time og prioritere IT?
- 7 Er der internet på bostedet, som kan bruges af beboerne?
- 8 Hvordan kan der budgetteres med indkøb af IT-udstyr og fælles trådløs internetforbindelse?
- 9 Skal beboerne selv købe IT-udstyret?
- 10 Er der økonomi til vikardækning, hvis medarbejderne skal på kursus?
- 11 Hvordan passer teknologi-arbejdet ind i bostedets overordnede vision og målsætninger?

På www.handicapogit.dk er der spørgsmål til ledelsesscreening og videoklip med ledere, som giver deres bud på ledelsens rolle i implementering af teknologi.

“ Som leder mener jeg, at de vigtige ting i forhold til forankring af teknologiarbejdet er at skabe forståelse og motivation fremadrettet. At gå forrest og sikre at det er synligt, at brugerne har glæde af projektet – det er det, der driver personalet.

**Leder,
hjemmevejlederteamet, Gentofte**

“

Implementering af IT er at skabe nye muligheder og forandringer i organisationen – skabe et grundlag på bostedet for at støtte beboernes udvikling via teknologi.

Leder, Chr. X's Allé

TIP

Få en tydelig udmelding fra ledelsen om, hvilken rolle de indtager i teknologiarbejdet. Udmeldingen kan foregå som en del af en forventningsafstemning mellem alle involverede parter.

“ Vi kunne have været nogle ærgrelser foruden, hvis vi på forhånd mere præcist havde undersøgt vores tekniske muligheder – internetdækning o.l. Og hvis vi havde gjort noget ud af at sørge for, at man som medarbejder ikke står overfor helt grundlæggende IT-problemer med ting, der ikke virker.

Faglig leder, Hulegården

HVOR SKAL COMPUTEREN STÅ?

Når I skal arbejde med teknologi på jeres bosted, skal I huske at tænke over de fysiske rammer. Den type IT-ind-sats, der beskrives i dette idékatalog, har som udgangspunkt at give flest mulige beboere adgang til teknologi. Det kan betyde, at flere beboere kan deles om én computer og den skal derfor placeres i et fællesareal.

Når en fællescomputer skal placeres, kan der være mange ting, I skal tage højde for. Det er ikke altid let at finde den perfekte løsning. Det kan være en fordel, at computeren placeres et centralt sted på bostedet, fx i et fællesrum.

Hvis I placerer computeren i et fællesrum, bliver det lettere for dig og dine kolleger at give støtte uden at skulle gå fra andre beboere. Det gør også teknologien mere synlig for beboerne og dermed måske mere interessant. Omvendt kan en central placering betyde, at der er meget uro omkring brugeren af teknologien. Det kan fx være svært at føre private skype-samtaler, hvis der sidder en masse mennesker i rummet. I må derfor finde et sted, der tilgodeser flest af beboernes behov ud fra en overvejelse af, hvilke hensyn der skal vægtes højest.

TIP

På nogle bosteder kan det være en fordel at lave en IT-café. Det vil sige et sted, hvor flere computere placeres samlet. Dette giver mulighed for, at en enkelt medarbejder kan hjælpe flere beboere på én gang. Det gør det også lettere for de forskellige beboere at blive inspireret af hinanden på computeren.

TIP

Nogle gange kan det være nødvendigt at tænke kreativt, fx kan et par høretelefoner afhjælpe problematikken med støj.

6 ting I bør overveje, før I placerer computeren:

- 1 Er der rart og roligt, så beboeren er tryk i situationen?
- 2 Er der internetforbindelse i nærheden?
- 3 Kan kørestolsbrugere komme til?
- 4 Kommer der sollys direkte på skærmen?
- 5 Blokerer computeren for branddøre?
- 6 Kan beboere sidde flere ved computeren?

TEKNOLOGIER

4

I dag findes der teknologier, som er **særligt udviklet** til mennesker med funktionsnedsættelser. Også almindelige sociale medier som **Skype, YouTube og Wii** kan med fordel anvendes af mennesker med funktionsnedsættelser. Det kan måske være nødvendigt at anvende teknologierne med en **simplicere brugergrænseflade** med alternativt betjeningsudstyr, højt-læsningsfunktion eller andre former for tilpasning. Teknologierne skal i langt de fleste tilfælde anvendes med støtte fra jer – uanset hvilke tilpasninger, der laves.

Her vil du blive præsenteret for eksempler på **forskellige kommunikationsteknologier**. Teknologierne er med gode resultater afprøvet på forskellige bosteder for mennesker med funktionsnedsættelser.

Man snakker næsten, som sidder man i stue sammen.

Beboer, Stefanshjemmet

- SOCIALE RELATIONER OG NYT SAMVÆR

En god ting ved Skype er, at beboerne kan få et privatliv, når de sidder ved computeren og skyper. Før skulle vi holde telefonrøret for de beboere, der ikke kan bevæge deres arme, det behøver vi ikke med Skype.

**Medarbejder,
Stefanshjemmet**

Skype er et program, du kan bruge til at chatte og videotelefonere med over internettet. For at bruge Skype skal du have en computer med internetforbindelse, et web-kamera, højttalere, en mikrofon og en skypekonto. Videotelefoni gør det lettere for nogle mennesker med funktionsnedsættelser at være i kontakt med venner og familie.

For mennesker med begrænset verbalt ekspressivt sprog giver videotelefoni en helt særlig mulighed for at kommunikere med familie og venner på afstand uden deltagelse af en tredjepart, der skal tolke, som det typisk vil være tilfældet ved brug af en almindelig telefon.

FORDELE VED SKYPE

Skype har mange ting til fælles med en telefon foruden nogle ekstra fordele:

- + Du kan ringe gratis til andre skype-brugere.
- + Du kan chatte, hvor du skriver beskeder til modtageren i stedet for at tale.
- + Du kan se den person, du ringer til, hvis du tilslutter dit web-kamera.

CASE

Palle er senhjerneskadet og bor på Stefanshjemmet. Palle har tidligere haft et ønske om at få mere kontakt til sine to brødre. Derfor introducerede to medarbejdere på Stefanshjemmet Palle for Skype. I dag har Palle faste aftaler med sine brødre, hvor han skyper med dem.

TIP

Skype er gratis og kan downloades på www.skype.com, hvor du også kan oprette en skype-konto.

Se et videoklip med Palle på:

www.handicapogit.dk

- ET SOCIALT OMDREJNINGSPUNKT OG VINDUE TIL VERDEN

YouTube er en internetside, hvor du kan afspille videoer eller uploade dine egne videoer. Der findes millioner af videoklip på YouTube inden for næsten alle interesseområder så som; musik, sport, fritid og mode. YouTube giver dig hurtig adgang til underholdning og viden. Der findes fx et hav af demonstrationsvideoer om: hvordan man lægger make-up, lærer at spille violin, binder et slips, laver pandekager osv. Ud over underholdning og viden er YouTube også et socialt forum, hvor

du kan udveksle videoer med andre inden for et afgrænset eller udvidet fællesskab.

Mennesker med funktionsnedsættelser har mindst lige så stor glæde af at anvende YouTube som alle andre. YouTube er imidlertid opbygget omkring tekst, og det kan for mange mennesker med læse- og skrivevan-skeligheder betyde, at det er svært at orientere sig på siden og anvende den uden støtte.

TIP

Når I skal finde videoklip på YouTube, er det en god ide at tage udgangspunkt i beboerens interesser. Til at afdække beboerens interesser, kan du i fællesskab med beboeren fx bruge redskabet 'Interessefelter', som du finder på side 32

På YouTube kan man høre musikken fra sit hjemland, hvis man fx ikke er fra Danmark. Det er der en beboer, som er indvandrer, der er rigtig glad for. Hun ser videoer med musik og mennesker fra sit hjemland.

**Medarbejder,
Stefanshjemmet**

CASE

Phillip er autist og bor på Skovbo. Phillip bruger YouTube til at finde videoklip af ting, som interesserer ham. Phillip får hjælp af en medarbejder til at søge på bestemte videoer, men han kan også sidde selvstændigt og se videoerne.

Se videoklipet om Phillip og andre på:

www.handicapogit.dk

PROGRAMSNEDKER

- OVERBLIK TIL BRUG AF COMPUTEREN

Programsnedkeren er et dedikeret kommunikationsprogram, der oprindeligt er udviklet til udelukkende at udgøre softwaredelen af kommunikationsredskabet "Rolltalk". En Rolltalk er en håndholdt computer med en trykfølsom skærm. Maskinen er monteret med ekstra enheder som eksempelvis kraftige bagud vendte højtalere, infrarød sender til styring af tv, stereoanlæg mm., og den kan monteres på en kørestol.

I Programsnedkeren opbygger du en brugerflade, der matcher den enkelte beboers behov og formåen. En brugerflade består af et antal felter - der kan være ren tekst, symboler eller en kombination. Under et felt kan der ligge nye sider med flere felter.

Et felt kan udføre en handling. Det kan sige et budskab i form af en hel sætning eller repræsentere et enkelt ord, der kan sammensættes til hele sætninger. Felterne kan også sættes op til at vise video, afspille musik, sende sms'er og mails eller eksempelvis sende et infrarødt signal, så beboeren kan betjene sit fjernsyn eller andet, der traditionelt styres med en fjernkontrol.

Har beboeren et skriftsprog, kan han/hun få et tastatur op på skærmen, og der er, som eksemplet her viser det, mulighed for at få forslag til såvel det ord, man er i gang med at skrive som det næste.

Programsnedkeren er lavet med henblik på at gøre det fysisk og intellektuelt nemt at udføre en lang række af de

handling, man ofte bruger teknikken til. Programmet Programsnedkeren kan køre fra en almindelig PC eller fra en all-in-one computer med trykfølsom skærm.

Det er et stort arbejde at opbygge brugerorienterede valgflader i Programsnedker, og det kræver et betydeligt computerkendskab. Det kan samtidig være et forrygende kommunikationsværktøj for mange mennesker med betydelige funktionsnedsættelser, hvad enten det handler om voksne med senhjerneskade eller børn med multiple funktionsnedsættelser.

For mere information se:
www.abilia.dk

CASE

Jakob har multiple funktionsnedsættelser og bor på Skovbo. Via programsnedker kan han fx vælge, hvilken musik han gerne vil høre. Pædagogerne har nu fundet ud af, at Jakob er glad for forskellige musikgenrer.

- TIL ENKELTPERSONER ELLER SOM FÆLLES WEB-PLATFORM

Herbor er et e-mailprogram, der primært er udviklet til mennesker med udviklingshæmning. For at anvende Herbor skal du have en computer, internetadgang og et Herbor-abonnement. Det er også en god idé at have et digitalt kamera eller adgang til digitale billeder, da Herbor er opbygget omkring billeder.

Systemet giver mulighed for fx at sende og modtage mails, føre en kalender og samle fotos. Herbor kan bruges til at vedligeholde kontakten til familie og venner, skabe nye venskaber, lave sin egen livshistorie mm. Til enhver funktion i Herbor er der knyttet et foto eller ikon, der gør det let for beboeren

at finde rundt i Herbor uden at være i stand til at læse. Herbor kan derfor også fungere som et udviklingsværktøj for beboere, der vil forbedre deres læse- og skrivefærdigheder. Beboeren vælger selv, hvor mange funktioner han/hun vil have, og hvordan ikonerne skal se ud, så han/hun lettest forstår dem. Al tekst i Herbor kan læses højt og systemet er opbygget sådan, at det kun kræver få klik at sende en mail med et billede. Det er muligt at modtage mails fra og sende mails til Herbor fra et helt almindeligt e-mailprogram, som eksempelvis Outlook.

Herbor er udviklet som et individuelt hjælpemiddel, men en Herbor-side

kan også bruges som en fælles hjemmeside for et helt bosted. Dette giver mulighed for, at bostedet (eller et dag/klubtilbud) kan have en fælles digital kalender over fælles aktiviteter, fælles billeder og fx en opslagstavle, hvor beboere eller brugere kan poste kollektive beskeder. En fælles hjemmeside i Herbor gør det muligt for brugere, der ikke kan læse, at få let adgang til fælles informationerne via Herbors højtælfningsfunktion.

Du kan bestille Herbor-abonnementet på www.flexsus.dk

Den største succes i projektet har været Michelle. Hun har fået rigtig meget kontakt med sin familie. At se hende blive rigtig glad over, at hendes familie faktisk rigtig gerne ville hende - det vidste hun jo ikke.

Medarbejder, Hulegården

CASE - MICHELLE

Michelle er udviklingshæmmet og bor på bostedet Hulegården. Michelle får hjælp fra medarbejderne til at sende e-mails til sin familie. Det betyder, at Michelle i dag har mere kontakt med familien. Michelle kan via Herbor sende billeder til familien, så de kan se, hvad hun laver i sin hverdag. Efter at Michelle er begyndt at e-maile med familien, bliver hun oftere inviteret med til familiearrangementer.

CASE - KLUB KILDEBAKEN

Klub Kildebakken i Gentofte har lavet en fælles hjemmeside for klubben og seks bofællesskaber. Hjemmesiden er oprettet og bliver opdateret af en brugerstyret webredaktion, der primært består af klubbens gæster. Webredaktionen lægger fx nyheder og billeder fra arrangementer på hjemmesiden.

TIP

Herbor er særligt relevant til beboere, der arbejder med livshistorie eller som gerne vil være i kontakt med venner eller familie, der bruger mail.

Se videoklippene med Michelle og Klub Kildebakken på www.handicapogit.dk

- LEG OG ONLINE SOCIALT SAMVÆR

Wii er en spillekonsol, der er kendt for sine interaktive spil og intuitive betjening. I mange af spillene er betjeningen lavet, så du styrer spillet ved hjælp af dine kropsbevægelser. Du styrer fx en bil ved at dreje på et rat, et par ski ved at stå på et bræt etc.

Wii kan spilles uden andet udstyr end en wii-konsol, et tv og et spil. Wii kan også kobles på internettet, så I kan spille med andre wii-spillere fra hele verden. Det er relativt simpelt at lave lukkede grupper, så I kun spiller med personer, I selv har givet adgang til spillet. Det giver mulighed for at spille med fx andre bosteder eller dagtilbud, uden at uvedkommende kan deltage.

BETJENINGSUDSTYR

- NØGLEN TIL SELV AT STYRE COMPUTEREN

Mange mennesker med funktionsnedsættelser har grundet deres funktionsnedsættelse vanskeligt ved at betjene teknologi uden særligt betjeningsudstyr. Der findes meget forskelligt betjeningsudstyr til computere, hvor det almindeligste er en mus, en 0-1 kontakt og en tryk-skærm. Der findes også mere komplekse og individuelle løsninger skræddersyet til den enkelte beboers særlige behov.

TIP

Hvis du vil læse mere om betjeningsudstyr, kan du finde flere informationer på hjemmesiden www.handicapogit.dk

Ved teknologi-screening af beboerne ved projektstarten skal man have klargjort hvilke betjeningsystemer, der kan bruges. Betjeningsystemer skal være integreret i screeningen fra starten.

Souschef,
Stefanshjemmet

ANSØGNING OM HJÆLPEMIDLER

Hvis der er behov for det, kan I til den enkelte beboer ansøge om betjeningsudstyr som et hjælpemiddel efter Lov om Social Service. Det er kommunerne, der har bevillingskompetencen i forhold til bevilling af hjælpemidler. Ønsker du at afprøve betjeningsudstyr til en beboer, og er du i tvivl om, hvordan du og dine kolleger ansøger om et hjælpemiddel, skal I kontakte kommunen/beboerens sagsbehandler. Hvis kommunen ikke har bevillingskompetence, kan sagsbehandleren hjælpe jer videre til fx den leverandør, opgaven er udliciteret til.

Udgangspunktet for mange IT-indsatser er at gøre den valgte teknologi til en naturlig del af beboernes hverdag og dermed også medarbejdernes arbejdsdag. Men ofte forudsætter denne naturlighed, at I strukturerer og synliggør arbejdet med teknologien, så alle medarbejdere fx kender deres konkrete opgaver.

! Uden en organisering af teknologi-arbejdet kan der opstå usikkerhed om fx arbejdsfordelingen, og I risikerer, at arbejdet bliver nedprioriteret eller glemt i en travl hverdag.

Det er vigtigt at bruge tid på organiseringen af IT-indsatsen. Det handler om at præcisere, hvem der deltager i arbejdet, hvad deres opgaver er, og hvornår og hvordan der skal samarbejdes.

Der er mange måder at organisere IT-arbejdet på. På de følgende sider er der nogle idéer til, hvordan I kan gøre det på jeres bosted.

10

OPMÆRKSOMHEDS-PUNKTER I ORGANISERING AF IT-PROJEKTER PÅ BOSTEDER

- 1** Fuld opbakning fra ledelsen på bostedet
- 2** Udpeg en projektmedarbejder (IT-tovholder fx deltid) der får støtte fra ledelsen
- 3** Relevant uddannelse og personlig støtte til projektmedarbejderne
- 4** Anskaffelse af IT-udstyr i høj kvalitet og internet
- 5** Anskaffelse af passende software programmer
- 6** Regelmæssig og tilstrækkelig kompetenceudvikling til alle medarbejdere
- 7** Løbende kvalitetsvurdering af computerbrugen på bostedet
- 8** Styrke dialogen mellem involverede personalegrupper
- 9** Netværk til andre organisationer (fx andre tilbud der arbejder med IT, vidensinstitutioner og kommunen)
- 10** Etablering af en styregruppe - evt. med inddragelse af relevant ekspertise fra andre organisationer.

Kilde: Aspinall, A. & Hegarty, J. R. (2001): ICT for adults with learning disabilities: an organization-wide audit. *British Journal of Educational Technology* 32, s. 365–372.

“ Vi har fået bevilget nogle timer, som vi bruger på projektet. Både til at hjælpe beboerne, men også til at holde møder om fremtiden: Hvad gør vi nu, skal vi lave nogle nye mål, skal vi ændre vores mål. Også til teknikken - overhovedet at få det til at virke - og at få kommunikeret sammen i teamet.

Medarbejder, Hulegården

“ Vi har tre afdelinger, og i hver afdeling er der to tovholdere, som arbejder sammen.

Leder, Skovbo

“ Det var meget vigtigt for mig, at vi fik udvalgt nogle tovholdere, der havde et særligt ansvar for arbejdet med IT.

**Leder,
hjemmevejlederteam, Gentofte**

“ I hverdagen laver vi sidemandsoplæring. Vi viser vores kolleger, hvad programmerne kan.

Medarbejder, Skovbo

ORGANISERING PÅ BOSTEDET

Det gælder om at involvere så mange som muligt i teknologi-arbejdet, så der altid er medarbejdere, der kan støtte beboerne i at bruge teknologi. Det er dog sjældent muligt - hverken i forhold til interesse, kompetencer eller ressourcer - at alle er lige involveret i

arbejdet. Det er derfor en god idé, at I udpeger medarbejdere, såkaldte tovholdere, der har et særligt ansvar for IT-indsatsens fremdrift og en særlig interesse for arbejdet med teknologi. Tovholderne må nødvendigvis have særlig tid til teknologi-arbejdet.

TOVHOLDERNES OPGAVER:

- At alle medarbejdere, der arbejder med teknologi, følger den plan, der er lagt for teknologi-arbejdet på bostedet.
- At alle kolleger ved, hvordan de anvender teknologien.
- At der laves relevante mål for den enkelte beboers IT-arbejde.
- At teknologien virker.
- At de basale forudsætninger for teknologi-arbejdet er etableret – fx at I har e-mail-adresser til beboernes familie og venner.

TIP

Antallet af tovholdere afhænger af størrelsen på bostedet. En god tommelfingerregel er, at der er en tovholder for hver ca. fire beboere, der skal have støtte til at bruge teknologi. Der bør altid være minimum to tovholdere, også selv om det er et lille bosted, da arbejdet med teknologi ellers risikerer at gå i stå i forbindelse med sygdom eller ferie.

SUPERBRUGERE BLANDT BEBOERNE

Superbrugere blandt beboerne
Hvis det er muligt, er det også en rigtig god idé at udpege super-brugere blandt beboerne. Superbrugere er

beboere, der har et særligt flair og/eller en særlig interesse for teknologi. Superbrugerne kan hjælpe i teknologi-arbejdet ved rent praktisk at sørge for

at tænde COMPUTERNE, støtte og motivere andre beboere i at bruge IT og i det hele taget komme med gode idéer set fra en beboers perspektiv.

IT-FRIVILLIGE

Når I organiserer jeres arbejde med teknologi, kan I overveje behovet for at benytte IT-frivillige. IT-frivillige er frivillige, der gerne vil hjælpe til med at få teknologien til at virke.

Der er forskellige måder at rekruttere IT-frivillige på. Måske kan I finde IT-frivillige i personalets eller beboernes netværk; det kan fx være en beboers fætter eller en medarbejders søn, der alligevel kigger forbi, og som er god til computere. I kan også annoncere efter frivillige på hjemmesiden www.frivilligjob.dk eller ved at hænge opslag op relevante steder i jeres lokalområde.

I de fleste tilfælde vil det være en god idé at formalisere frivillighedsarbejdet. Det vil sige, at I på bostedet formulerer specifikke procedurer for rekruttering af frivillige: Det kan være en indledende "jobsamtale", hvor I og den IT-frivillige efterfølgende har mulighed

for at ombestemme sig, det kan være en formel introduktion i form af en rundvisning på bostedet, en præsentation af beboerne og arbejdsopgaven etc.

! Hvis I på jeres bosteder vil arbejde systematisk med at "ansætte" frivillige, kan I med fordel formulere en "personalepolitik" for de frivillige og formalisere vilkårene for samarbejdet.

CASE

Lars er it-frivillig på et bosted for mennesker med fysiske og kognitive funktionsnedsættelser. Han er med til arrangere netcaféaftner på bostedet og hjælper flere beboere med fx at lave hjemmesider og finde Youtube-videoer. Lars har været IT-frivillig i tre år. Han er glad for den forskel, det gør at hjælpe beboerne med at bruge computerne.

Hent mere inspiration om IT-frivillige på:

www.handicapogit.dk

Jeg håber, at beboerne får en god oplevelse med IT, og at de får mulighed for at anvende den nye IT. Jeg håber selvfølgelig også, at jeg får nogle gode oplevelser.

IT-frivillig

Jeg hjælper beboerne med mange ting. Først og fremmest er det den daglige hjælp med IT, og så kan det være hjælp til at gå på YouTube og Skype.

IT-frivillig

REDSKABER TIL ORGANISERING OG PLANLÆGNING

Der findes en række redskaber, der måske kan hjælpe jer til at organisere jeres IT-indsats på bostedet. Nedenfor præsenteres to redskaber: Projektplan og målplan.

PROJEKTPLAN

Projektplanen laves, når arbejdet med teknologi sættes i gang. I projektplanen skal I beskrive:

- 1 **Formålet med IT-indsatsen.**
- 2 **Hvem er involveret i arbejdet - skriv navne og kontaktinformationer på tovholdere, superbrugere og evt. IT-frivillige.**
- 3 **Aktiviteter I ønsker at gennemføre.**
- 4 **Hvem der er ansvarlige for gennemførelsen af aktiviteter. Tidsplan**

Det er vigtigt, at projektplanen fungerer som en drejebog til det samlede arbejde med teknologi. At udarbejde en projektplan giver dig og dine kolleger en god lejlighed til at tænke hele IT-indsatsen igennem og dele arbejdet op i mindre overkommelige dele. Det kan måske være svært at fastsætte datoer for det kommende år, men gør det alligevel for at sikre jer, at I får prioriteret arbejdet, når hverdagstravlheden sætter ind.

Husk på, at projektplanen ikke er et statisk redskab. Det skal justeres efterhånden, som der fx kommer nye beboere, tovholdere eller målene ændrer sig. Ellers kan projektplanen ikke fastholdes som et effektivt arbejdsredskab.

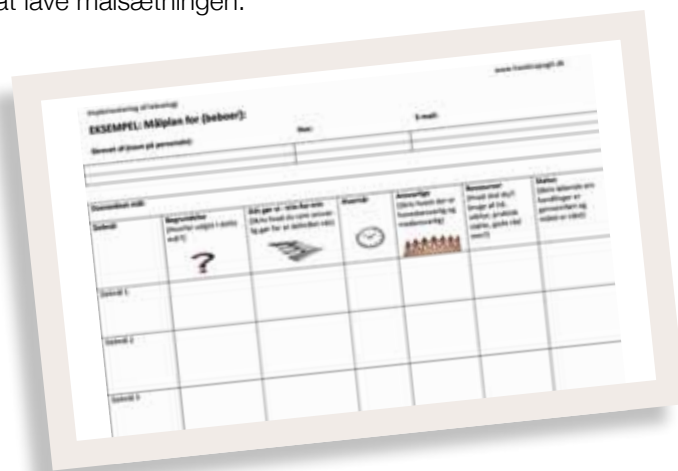
IT-MÅLPLAN

Til at konkretisere og iværksætte arbejdet med teknologi kan det være en god ide, at I udarbejder en målplan for den enkelte beboer. I målplanen nedenfor er der en række ting, du og dine kolleger skal reflektere over, for at arbejdet med teknologien bliver en succes.

Først og fremmest skal I lave en målsætning for arbejdet med teknologien i forhold til en konkret beboer. Hvis det er muligt, kan I inddrage beboeren i arbejdet med at lave målsætningen.

Når I har beskrevet målsætningen, deler I den op i mindre delmål. Delmålene hjælper jer på vej til at opfylde jeres målsætning - vær så konkret som mulig. Herudover skal I beskrive, hvad I konkret skal gøre for at indfri jeres delmål, hvem der gør hvad og hvornår I skal gøre det.

Med en målplan bliver det tydeligt for alle, hvad det er, I skal arbejde med, hvem der har hvilket ansvar, og hvornår I skal gøre det.

I starten lavede vi mål, der var meget ens for alle beboerne. Det kunne fx være, at de skulle lære at komme på Herbor. Nu har vi lavet mere individuelle mål.

Medarbejder, Hulegården

Det har været vigtigt at få lavet en ramme for arbejdet, så vi har lavet nogle målplaner, som vi kan arbejde efter.

Medarbejder, Skovbo

REDSKABER

6

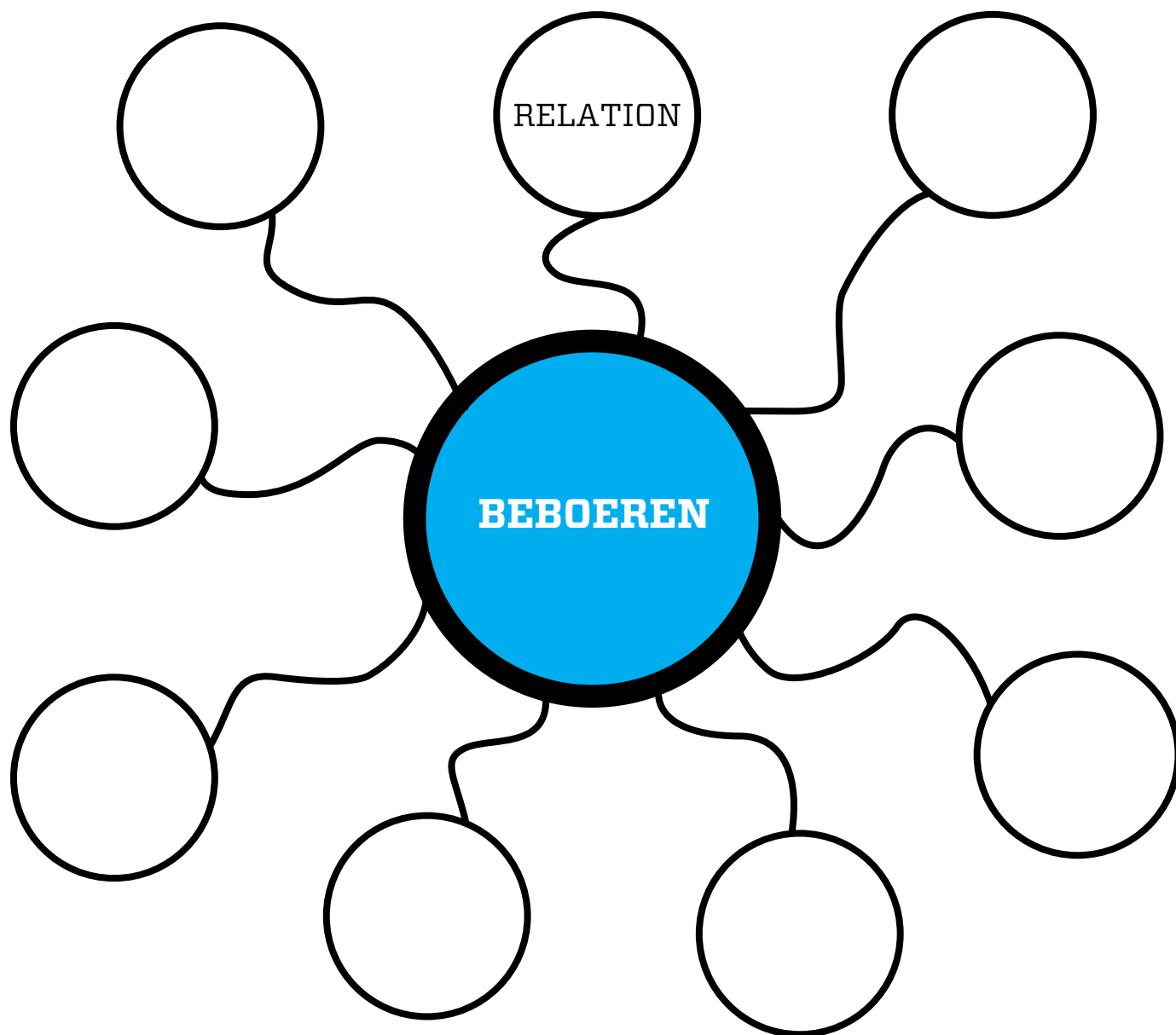
I dette afsnit finder du en række redskaber, som I kan anvende i forbindelse med opstart, udvikling og vedligeholdelse af arbejdet med teknologi. Redskaberne er relevante i forskellige faser af IT-indsatsen. Det er en god idé at skimme alle redskaberne igennem og herefter vurdere, hvilke der er relevante i arbejdet med teknologi på dit bosted.

Vi motiverede en beboer, der fik kontakt til sin familie, som aldrig rigtig havde haft det før. Motivationen bestod i at fortælle ham, at den kontakt kunne han måske få via IT.

Medarbejder, Stefanshjemmet

RELATIONSDIAGRAM

Relationsdiagrammet kan I bruge til at undersøge, hvem der indgår i beboerens netværk, samt hvor stort beboerens ønske er til at kommunikere med netværket. Netværket kan bestå af både personer, der allerede er kontakt til og personer som beboeren ønsker at etablere kontakt til. Afdækning af netværket er særlig vigtigt, hvis I vil arbejde med teknologier som mail, chat eller videotelefoni, fordi de kræver en modtager i den anden ende.

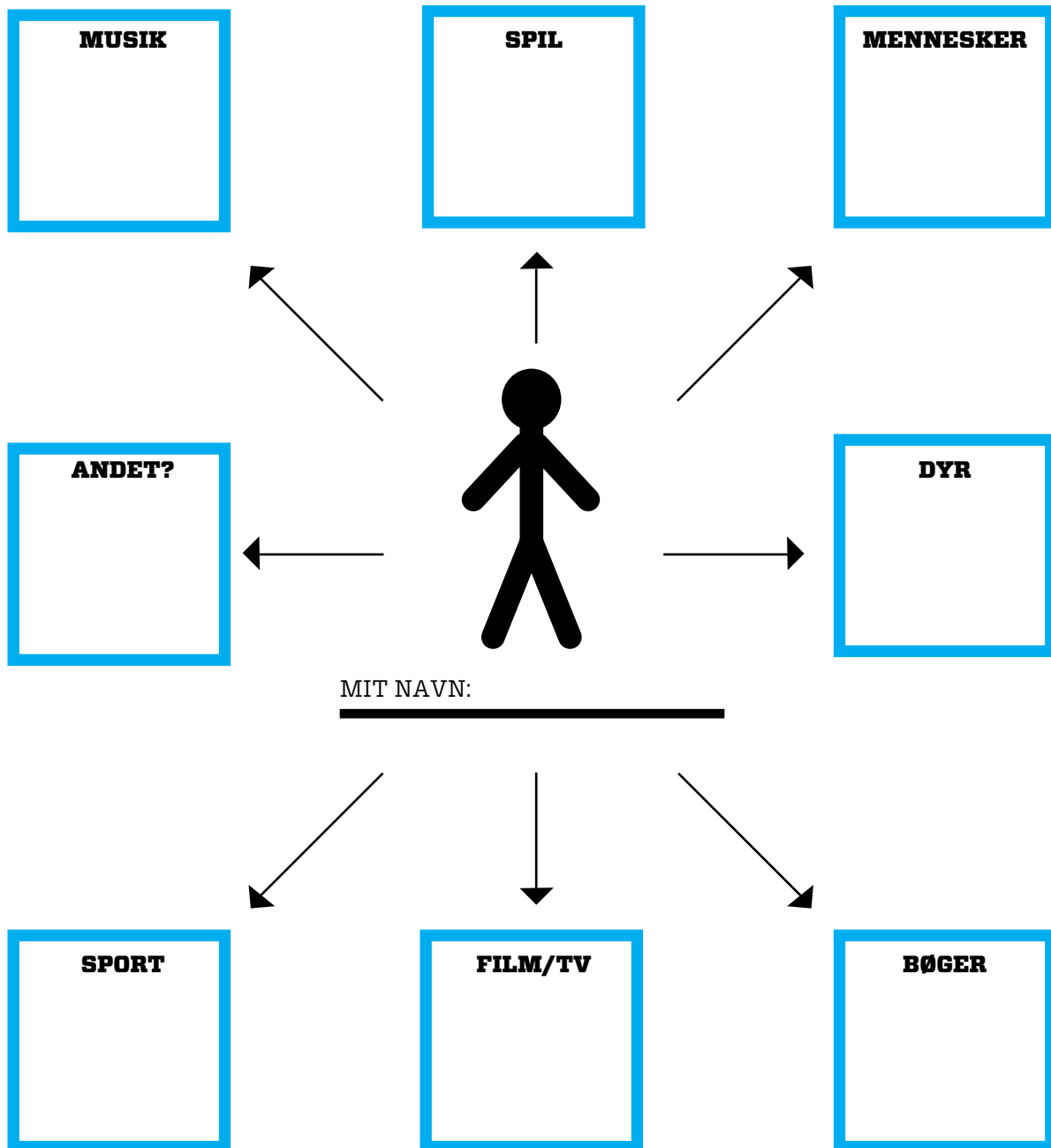
Det er en god idé at udfylde relationsdiagrammet sammen med beboeren. I ydercirklerne skriver du/I navnene på de personer, som er en del af beboerens netværk. Derefter markerer du/I den eksisterende kommunikation til alle i ydercirklen – er der sjælden eller hyppig kommunikation? Derefter markerer du/I beboerens ønske om, hvor meget kommunikation der skal være til personerne i ydercirklen – er der ønske om mindre eller mere kommunikation?

Når du sammen med beboeren har udfyldt relationsdiagrammet, har I et overblik over beboerens netværk, samt hvem beboeren ønsker at kommunikere med. Herefter skal du og beboeren arbejde med at etablere eller vedligeholde kommunikationen til netværket via den eller de udvalgte teknologier.

Du kan downloade Relationsdiagrammet på www.handicapogit.dk

INTERESSEFELTER

Når en beboer skal i gang med at bruge teknologi, kan der være behov for at finde frem til, hvad der interesserer beboeren. For nogle mennesker med funktionsnedsættelser er det vigtigt, at deres interesse fanges, første gang en teknologi præsenteres, for at bevare deres motivation.

Interessefelter er et enkelt redskab, som du og beboerne kan bruge til at finde frem til de interesser, den enkelte beboer har. Hvis du udfylder skemaet i fællesskab med beboeren, giver det jer et fælles billede af, hvad der interesserer beboeren mest. I hver kasse er der skrevet et emne, hvor I

tilføjer det, der interesserer beboeren. I kan markere de vigtigste interesser med rød og de mindre vigtige interesser med grøn.

Ved at udfylde Interessefelterne er det lettere for jer, fx at gå på YouTube og finde film om beboerens interesse.

Du kan downloade redskabet Interessefelter på www.handicapogit.dk

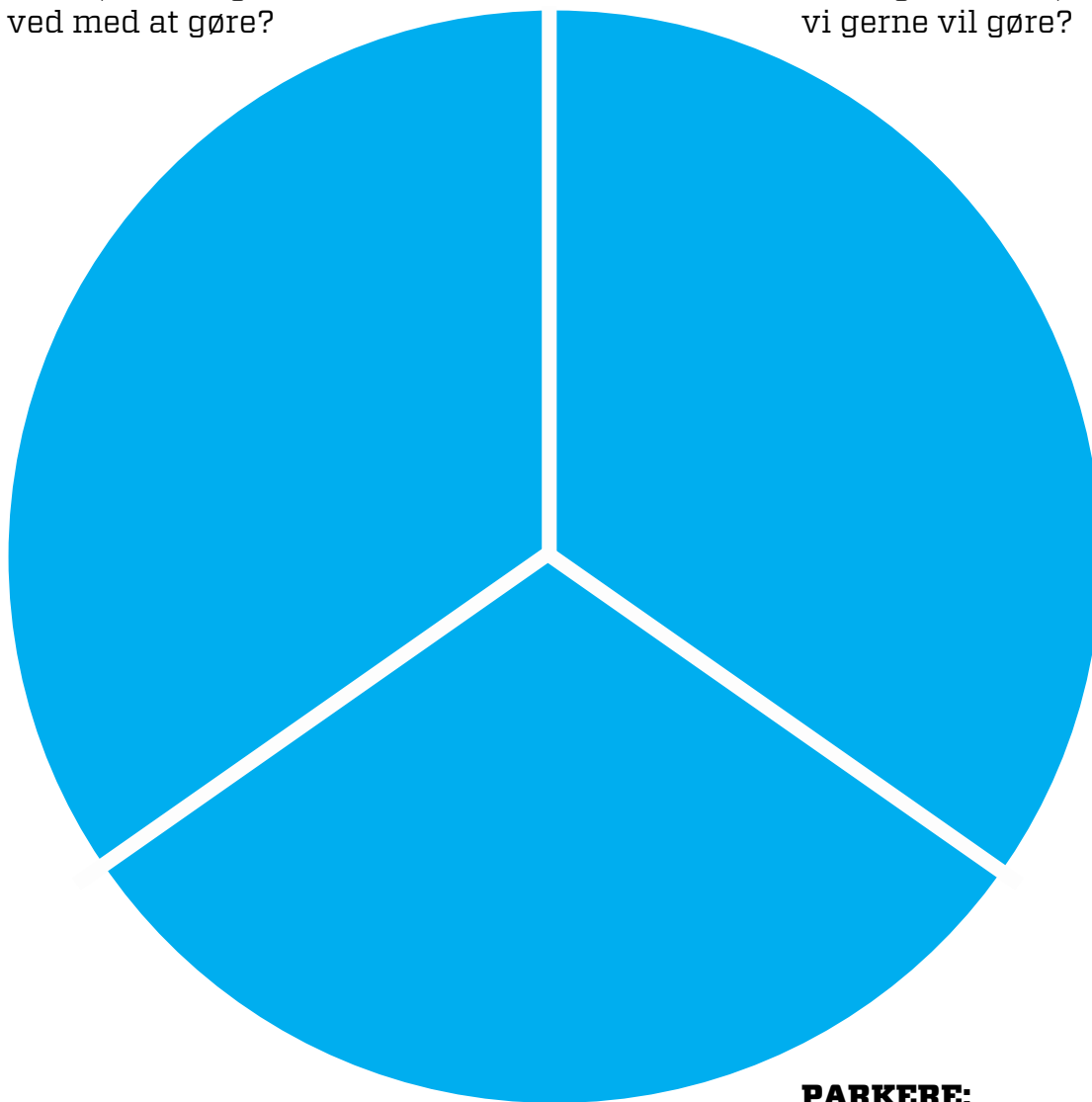
FORANDRINGSHJUL

FASTHOLDE:

Hvad gør vi nu, som vi gerne vil blive ved med at gøre?

UDVIKLE:

Hvad gør vi ikke, som vi gerne vil gøre?

PARKERE:

Hvad gør vi, som vi ønsker at stoppe med at gøre?

Når arbejdet med at tage teknologi i anvendelse er godt i gang, kan der være behov for at stoppe op og evaluere den indsats, I laver på bostedet. Til evalueringen er forandringshjulet et godt redskab. Fremgangsmåden er, at du og dine kolleger besvarer nedenstående spørgsmål. I kan gøre det ved fx, at hver medarbejder skriver sine forslag ned på post-it sedler til hvert af følgende spørgsmål:

- 1** Hvad gør vi allerede, som vi skal **fastholde** og fortsætte med, for at IT-arbejdet bliver en succes?
- 2** Hvad gør vi nu, som vi skal **parkere/stoppe** med at gøre, for at IT-arbejdet bliver en succes?
- 3** Hvad gør vi ikke, som vi burde **udvikle**, for at IT-arbejdet bliver en succes?
- 4** Derefter tager I en runde, hvor I præsenterer jeres forslag.

Du kan downloade Forandringshjulet på www.handicapogit.dk

LOGBOG

Som en del af arbejdet med teknologi kan der være behov for at samle op på erfaringerne eller at få noteret de opgaver, der skal fokuseres på i fremtiden – til det kan du og dine kolleger

bruge en logbog. Logbogen kan enten være personlig, hvor du og dine kolleger beskriver jeres egne observationer, arbejdsopgaver mm., eller I kan have en fælles logbog på fx en afdeling på

bostedet, hvor I beskriver observationer, aftaler, ting der skal løses mm. Det er vigtigt, at I løbende får drøftet jeres observationer og overvejelser, det kan fx ske på et personalemøde.

Udfyldelsen af logbogen kan foregå ved at besvare følgende spørgsmål:

1 Hvad fungerer godt?

2 Hvorfor fungerer det godt?

3 Hvad fungerer mindre godt?

4 Hvorfor fungerer det mindre godt?

5 Hvad kan I "lære" af det – hvilke idéer giver det jer til det fortsatte arbejde?

6 Hvad er de væsentligste udfordringer det næste stykke tid?

7 Andre tanker...?

SÅ ER DET JERES TUR...

Idékataloget indeholder mange elementer, der er vigtige at overveje både før, under og efter, at I går i gang med at arbejde med teknologi. Det er nu op til dig og dine kolleger at vælge det ud, I kan bruge på jeres bosted. Arbejdet med teknologi er mangeartet, og det skal tilpasses beboerne, de fysiske rammer, ressourcerne, IT-kompetencerne, motivationen mm.

Vi håber, at du med dette idé-katalog er blevet **inspireret** til at introducere eller arbejde videre med teknologi på bostedet.

Find mere inspiration på hjemmesiden **www.handicapogit.dk** – særligt under menupunktet 'Kom godt i gang'.

God arbejdslyst & held og lykke!

www.handicapogit.dk